

Vänsterpress om Ryssland sommaren 1917

Sommaren 1917 stod den ryska revolutionen och vägde. Bolsjevikerna hade stärkt sin ställning avsevärt under hela våren. I stora industricentra, t ex Petrograd och Moskva, så hade de redan juni tillkämpat sig en mycket stark ställning i sovjeterna – bolsjevikerna blev en maktfaktor. Men utvecklingen var ojämn och i större delen av landet dominerade fortfarande andra politiska partier och strömningar. Denna ojämna utveckling ledde till att de radikaliserade arbetarna och soldaterna i huvudstaden Petrograd i juli 1917 ville driva revolutionen vidare. I stora väpnade demonstrationer i juli 1917 krävde de att sovjeterna skulle gripa makten från den provisoriska regeringen. Men styrkeförhållandena var fortfarande inte sådana att det fanns utsikt för att detta skulle kunna förverkligas, vilket också bolsjevikerna insåg och därför försökte de lugna och hålla tillbaka massorna och inrikta demonstrationerna på mindre radikala mål. Men kontrarevolutionen tog nu chansen att slå till mot de revolutionära krafterna och dessa drevs tillfälligtvis tillbaka, flera bolsjevikledare arresterades (bland dem Trotskij), medan andra gick under jorden (bl a Lenin).

Föreliggande artikelsamling handlar om utvecklingen under de två sommarmånaderna juni och juli.

Martin Fahlgren 8/8 2017

Innehåll

Clarté	1
<i>Vit och röd terror Petrograd 18 juni 1917</i>	<i>1</i>
Offensiv	3
<i>Juni 1917: Bolsjevikerna "blir en maktfaktor"</i>	<i>3</i>
<i>Julidagarna – vändpunkt i revolutionen</i>	<i>7</i>
Lästips – mer om utvecklingen under juni-augusti 1917	12

Clarté

Vit och röd terror Petrograd 18 juni 1917

Benny Andersson

Clarté 17/6 /2017

Söndagen den 18 juni för jämt hundra år sedan började som en klar och blåsig morgon i Petrograd, som staden hade döpts om till vid världskrigets utbrott. Redan i gryningen hade arbetarna samlats på Viborgsidan. Nu strömmade de över broarna mot Nevsky Prospekt, där de strålade samman med matroser och soldater från stadens många militärförläggningar. Mensjevikerna och socialistrevolutionärerna i Petrogradsovetets ledning hade kallat ut massorna i en demonstration till stöd för sin politik, som hade återupprättande av ”ordningen” och samarbete med borgarklassen och den provisoriska regeringen som viktigaste beståndsdelar. Priset för detta samarbete, som på sista tiden hade börjat förvandlas till underordning, var att radikala krav på jordreform, fred och rätt till nationellt oberoende sköts till en obestämd framtid. Efter att februarirevolutionens glädjerus hade gått över i grå vardag, hade den politiken börjat möta en allt högljuddare opposition.

En dryg vecka tidigare hade bolsjevikernas Militära Organisation, som samlade partiets mest militanta vänster, kallat ut Kronstadts matroser och soldaterna från några oppositionella regementen till en demonstration mot klassarbetet. Demonstrationen skulle äga rum lördagen den 10 juni. Inget tillstånd hade inhämtats från partiledningen som man heller inte hade hunnit informera. Eftersom demonstrationen skulle bli väpnad, sågs den som ett försök till maktövertagande och förbjöds av både regeringen och Petrogradsovetets ledning, som hotade att slå ner den med våld. Bolsjevikerna lyckades under natten mot lördagen samla ihop fem medlemmar av sin centralkommitté och beslöt att avblåsa demonstrationen med tre röster mot noll. Två av de närvarande, Lenin och Sverdlov, kunde inte bestämma sig utan lade ner

sina röster. Besvikna bolsjeviker fick återvända till sina militära enheter och försöka få demonstrationen inställd. En framstående bolsjevik beskrev vreden han mötte hos sina matroskamrater i Kronstadt den morgonen som några av de värsta timmarna i hans liv.

När Lenin kom tillbaka från landsflykten i början av april och offentliggjorde sina aprilteser, som vände sig mot allt samarbete med borgarklassen och den provisoriska regeringen, förorspråkade fortsatt revolution och krävde att makten skulle övergå till sovjeterna, betraktades han som en galning även bland många av sina egna. Det krävdes övertalning för att Pravdas redaktion skulle publicera hans teser och då uttryckligen bara som Lenins personliga åsikter. I juni, två månader senare, hade opinionen svängt. Lenin fick använda det mesta av sin tid till att bromsa partiets allt otåligare vänster. Uppgiften var tålmodigt arbete för att vinna en majoritet i sovjeterna, skrev Lenin. Först när den uppgiften var löst och man hade folket på sin sida, kunde det bli tal om ett maktövertagande. Och på natten till lördagen den 10 juni, när frågan om makten ändå verkade ställas på sin spets, hade Lenin inte kunnat bestämma sig utan lagt ner sin röst. De förvirrade och oeniga bolsjevikerna hade en del att förklara.

Det var som svar på den inställda demonstrationen en vecka tidigare som Petrogradsovjets ledning, med mensjeviken Tsereteli i spetsen, hade kallat ut massorna till en demonstration söndagen den 18 juni. Bolsjevikerna avvisade anarkisternas och andra mindre vänstergruppers planer på att ordna en alternativ aktion. Istället beslöt man att man skulle försöka ta över den officiella demonstrationen genom att uppmana massorna att sluta upp bakom radikala, bolsjevikstödda krav. Dagen innan demonstrationen sa Tsereteli hånfullt till Kamenev, som var medlem både i sovjeten och i bolsjevikernas centralkommitté: ”I morgon blir det inte spridda grupper, utan huvudstadens hela arbetarklass som demonstrerar, och inte mot Sovjetledningen vilja, utan på inbjudan av den. Nu kommer vi alla att få se, vilka som har majoritetens stöd, ni eller vi.” Och så blev det.

Klockan nio på förmiddagen spelade ett band upp Marseljäsen och demonstrationen satte sig långsamt i rörelse. Så småningom blev dess kolossala omfattning klar. Omkring fyra hundra-tusen människor tågade nedför Nevsky. I täten gick ledningen för Petrogradsovjeten och presidiet för den allryska sovjetkongressen, som hade sitt första kaotiska möte i Petrograd mellan den 3 och 24 juni. När täten nådde Marsfälten klättrade ledningen upp på en plattform där man kunde få överblick över demonstrationen och tala till demonstranterna. Väl där uppe, grep skrällen dem. De enstaka officiella parollerna drunknade i ett hav av bolsjevikparoller. Under flera timmar passerade led på led av demonstranter, där nästan alla bar krav på fred, bröd, jord och – som en ironi – ”All makt åt sovjeterna!”. Eller också: ”Ned med den tsaristiska Duman!” ”Ned med de tio kapitalistiska ministrarna!” ”Ned med förberedelserna för den militära offensiven!” Maxim Gorkijs tidning Novaja Zjizn skrev efteråt: ”Söndagens demonstration avslöjade bolsjevikernas fullständiga triumf hos Petersburgs proletariat”.

Trots att det i år blir hundra år sedan den händelse som mer än andra formade 1900-talet inträffade, är det huvudsakligen tystnad som gäller från officiellt håll, både i och utanför Ryssland. Tvingas man ändå uttala något, målar man i Ryssland upp bilden av ”Den Stora Ryska Revolutionen”, som – trots en del beklagliga inslag i form av onödig och splittrande klasskamp – sägs ha lagt grunden för en återupprättad rysk nation med status som stormakt. Utanför Ryssland matas vi med den gamla sagoberättelsen om ädla demokratiska hjältar i den provisoriska regeringen, som över huvudet på de intet ont anande folkmassorna störtades i en statskupp av odemokratiska och skurkaktiga bolsjeviker.

China Miévilles nyligen utkomna ”October. The story of the Russian Revolution”, varifrån redogörelsen för demonstrationen den 18 juni är hämtad, punkterar effektivt både tystnaden och sagoberättelserna. Ska ni bara läsa en bok i sommar, tycker jag att ni ska läsa Miévilles ”October”. Där framträder de folkliga krafter som drev händelserna framåt och de förvirrade

politikerna framför sig. Där porträtteras de verkliga hjältarna: De svältande kvinnorna som trotsade kosacker och polis och startade demonstrationerna som ledde till februarirevolutionen och tsarens fall. Arbetarna som gång på gång gick ut i mäktiga strejker och demonstrationer. Soldaterna som trotsade order om att skjuta på de demonstrerande och istället vände vapnen mot polisen och sina egna befäl. Eller varför inte representanterna för den nybildade muslimska kvinnoorganisation, som på frågan varför de muslimska männen skulle tillmötesgå deras krav och ge kvinnorna samma rättigheter svarade: "Ge? Det handlar inte om att ge. Vi ska ta våra rättigheter".

Hur står sig vänsterns egna sagoberättelser om hjältar och skurkar inför denna verklighet? I Miévilles bok, som sträcker sig fram till och med oktoberrevolutionen, någorlunda. Visserligen var också bolsjevikerna både oeniga och förvirrade. Inte ens Lenin visste alltid hur han skulle ställa sig. Men på det hela taget hade han en riktig analys av de krafter som satts i rörelse och den politik som krävdes. Vänsterns hjältesagor börjar inte krackelera förrän efter oktober. Om det handlar höstens kommande nummer av *Clarté*, som kommer att ha den ryska revolutionen som tema. Ska ni bara läsa en tidskrift i år, föreslår jag att ni väljer *Clarté* och i synnerhet numret om den ryska revolutionen. Den ryska revolutionen är en alldeles för viktig händelse för att begravas bakom tystnad, eller förfalskas av sagoberättare från höger och vänster.

Offensiv

Juni 1917: Bolsjevikerna "blir en maktfaktor"

Vincent Kolo

Offensiv 28/6 2017

Den här veckan för hundra år sedan marscherade 500 000 arbetare och soldater genom den ryska huvudstaden Petrograd, samtidigt som tiotusentals också demonstrerade i Moskva, Kiev och andra städer. Demonstrationerna den 1 juli (den 18 juni enligt den dåtida ryska kalendern), på uppmaning av de stödpartier till regeringen som vid den tidpunkten hade majoritet i sovjeterna (arbetar- och soldatråd), markerade ett viktigt nytt skede i den ryska revolutionen.

Avsikten var att visa stöd för den kapitalistiska provisoriska regeringen, men junidemonstrationerna gjorde raka motsatsen. De visade på regeringens fördjupade impopularitet inom arbetarklassen och de militanta skikten inom armén – de krafter som hade genomfört Februarirevolutionen då tsaren störtades.

Den första allryska sovjetkongressen började i Petrograd i början av månaden med en betydande majoritet för proregeringspartierna. Detta speglade dock inte den verkliga politiska stämningen i samhället. ”Kongressen bestod mestadels av människor som sade sig vara socialister i mars, men i juni tröttnat på revolutionen”, noterade Trotskij i Ryska revolutionens historia.

Soldater åtnjöt en större representation i sovjeterna än arbetare, ett faktum som stärkte de konservativa krafterna – särskilt i revolutionens första fas. Skiftningen till vänster var mer uttalad inom fabrikskommittéerna och arbetarklassen i stort, särskilt i Petrograd.

Mensjevikerna och socialistrevolutionärerna (SR), som stödde regeringen, fick stor majoritet i sovjeterna efter tsarens fall, då de politiska skillnaderna inom massrörelsen inte var helt klarlagda. De använde sovjetens starka auktoritet för att stödja en kapitalistisk regim som var oförmögen att uppfylla samhällets mest grundläggande behov.

I maj 1917 blev den provisoriska regeringen en koalition då tio representanter för öppet kapitalistiska partier gick samman med sex ”socialistiska” ministrar från mensjevikerna och SR. Lenin beskrev detta som ”en allians för att stoppa revolutionen”. Bolsjevikerna bedrev kontinuerlig agitation kring parollen ”Ned med de tio kapitalistiska ministrarna”, där de la ansvaret på sovjetmajoriteten att bryta med kapitalisterna.

Sovjetledarna hävdade att de försvarade den ”revolutionära demokratin”, en paroll som bolsjevikerna hänsynslöst kritiserade för dess brist på klassinnehåll: Vilken klass tjänade regeringen?

Detta kom att bli kruxet i den politiska striden mellan de bolsjevikiska delegaterna och sovjetkongressens majoritet. Detta ställdes ytterligare på sin spets i och med regeringens plan på att, under påtryckningar från sina imperialistiska allierade, påbörja en ny militär offensiv, vilket en gång för alla krossade myten om att regeringen stod för fred.

Lenin och bolsjevikerna kom fortsättningsvis att ”tålmodigt förklara” för massorna och bryta de kvardröjande illusionerna om koalitionspartierna, som dominerade sovjeterna. Bara en regering baserad på sovjeterna, som bröt med kapitalismen och inledde en socialistisk revolution, skulle kunna skydda de demokratiska landvinningarna från februari och leda samhället bort från kris och krig.

Den första allryska sovjetkongressen ägde rum i Petrograd mellan den 16 juni och den 7 juli (den 3-24 juni enligt den dåtida ryska kalendern).

I bjärt kontrast mot den icke-valda provisoriska regeringen var kongressen, som Isaac Deutscher påpekade, ”den enda nationellt valda församlingen som då existerade i Ryssland”. De 820 delegaterna från hela Ryssland representerade 20 miljoner väljare i sovjeterna.

På kongressen hade vänsterminoriteten, som bestod av bolsjevikerna och deras allierade, blott en femtedel av rösterna. I blocket ingick Trotskij, som stod i full politisk solidaritet med bolsjevikerna men ännu inte formellt var medlem, och interdistriktorganisationen Mezjrajontsy som inom några veckor skulle följa Trotskij in i bolsjevikpartiet.

Trots en överväldigande majoritet på kongressen var stödpartierna till regeringen oroliga. Den bolsjevikledda minoriteten gick på politisk offensiv på alla frågor. Under den första dagen drev de på för en debatt om den militära offensiven, som då var huvudnyheten i Ryssland.

Men majoriteten avfärdade förslaget. Diskussionen skulle ha varit en formalitet, då offensivens planer redan var satta i rörelse, men rädslan för debatt visade sovjethögerens motvilja att ta ansvar för sin politik.

På fråga efter fråga var majoritetens roll tydlig. Frågan om 8 timmars arbetsdag, olöst sedan februari, röstades ned. Nationernas rätt till självbestämmande erkändes, men blev uppskjuten till en framtida konstituerande församling som också den kontinuerligt blev uppskjuten. Kongressen röstade för att ratificera koalitionsregeringen med 80 procent av rösterna.

Vänsterns huvudsakliga politiska attacklinje var sovjetmajoritetens vägran att bilda en helsocialistisk regering istället för en kapitalistisk koalition som knappt hade något stöd alls bland massorna. Detta bekräftades bara dagar innan kongressen i kommunvalen, som såg kadeterna – det största partiet i koalitionsregeringen – lida ett stort nederlag.

Idén om junidemonstrationen uppstod ur en skarp politisk kamp på kongressen. En demonstration som bolsjevikerna kallade till den 23 juni (10 juni), mot krigsoffensiven och attackerna på soldaternas rättigheter samt för att sätta press på sovjetledningen, möttes av en våldsam reaktion från majoriteten, som förvandlade kongressen till en egentlig rättegång mot Lenin och hans kamrater.

Kongressen drev igenom en resolution som förbjöd alla demonstrationer under en tredagarsperiod och hotade att utesluta bolsjevikerna från kongressen om de struntade i förbudet. Beslutet provocerade fram hårda debatter inom de egna leden, men bolsjevikerna beslöt sig till sist för att de taktiskt sett inte hade något annat val än att ställa in demonstrationen.

Tseretelli, en ledande mensjevik och minister i regeringen, ville gå ännu längre och manade till att bolsjevikerna skulle avväpnas. I verkligheten innebar detta att avväpna arbetarklassen. ”Det betydde också att avväpna soldaterna”, förklarade Trotskij.

Tseretellis ståndpunkt var inte bara hans egen. ”Det är dags att stämpla leninisterna som förrädare mot revolutionen”, krävde mensjevikernas tidning. Återigen var dessa ”socialister” bara ett eko av kapitalisternas krav, som visades av kadetledaren Miljukovs tal på kosackernas kongress kring samma tidpunkt där han fastslog ”det är dags att göra slut på dessa människor [bolsjevikerna]”.

Av rädsla för att förbudet mot bolsjevikernas demonstration ytterligare alienera arbetare och soldater i Petrograd föreslog dock mensjevikerna att en egen demonstration skulle hållas en vecka senare. De trodde att det skulle visa att de fortfarande åtnjöt massornas stöd och stoppa bolsjevikernas tillväxt. Det var en grov felräkning.

De officiella parollerna för demonstrationen var opportunistiska och otydliga för att ge sken av oberoende gentemot regeringens politik. Det var vaga formuleringar som ”Allmän fred” och ”Demokratisk republik” såväl som ”Omedelbart sammankallande av en konstituerande församling” som, även om det var abstrakt korrekt, användes för att kringgå bolsjevikernas krav på ”all makt åt sovjeterna”.

Demonstranterna valde andra paroller. Massorna, som nästan helt bestod av arbetare och soldater och utan medelklassen som hade setts på tidigare demonstrationer, tog hela dagen på sig för att marschera förbi podiet där sovjetledarna stod och tittade på. Det var ett ändlöst led av banderoller med bolsjevikiska paroller: ”Ned med de tio kapitalistiska ministrarna”, ”Ned med offensiven” och ”All makt till sovjeterna”.

Demonstrationen ”visade den fullständiga bolsjevikiska triumfen bland Petrograds proletariat”, skrev Gorkijs tidning. Historikern Alexander Rabinowitch noterade att ”Havet av bolsjevikiska banderoller och plakat bara bröts av enstaka [officiella] kongressparoller”.

Junidemonstrationen var en dundrande väckarklocka för kapitalisterna och de socialistiska stödpartierna som i vilken utsträckning som massorna hade vänt sig emot dem. Men den hade också en stor påverkan på sina egna deltagare. ”Massorna såg att bolsjevikerna blivit en maktfaktor, och de vacklande drogs till dem”, kommenterade Trotskij detta.

Från detta skede och framåt skulle regeringen komma att använda sig av allt mer odemokratiska och repressiva åtgärder i sina försök att hindra det växande bolsjevikiska inflytandet bland massorna. ■

Krigsoffensiven

Den 1 juli (18 juni) inleddes ”Kerenskijoffensiven” med att ryska trupper attackerade österrikisk-tyska positioner i Galizien, som idag är en del av Ukraina. Militärt var denna helt realistiska plan ämnad att minska trycket mot de brittiska och franska trupperna på västfronten fram tills USA-trupperna, som gick med i kriget två månader tidigare, kunde förstärka dem. Den ”socialistiska” krigsministern Kerenskij, som utåt visade större optimism än de flesta generaler, hyllade starten på offensiven som en ”stor triumf för revolutionen”.

I verkligheten var målen helt kontrarevolutionära, såväl utrikespolitiskt (att trots förnekande fortsätta ett krig för att annektera territorier) som inrikespolitiskt (mot revolutionen och för att återetablera ett pålitligt kapitalistiskt statsmaskineri).

Kerenskij och hans nära allierade, mensjeviken Tseretelli, arbetade på denna plan i hemlighet, bakom ryggen på de andra ”socialistiska” ministrarna, som senare godkände planen, vilket också majoriteten i sovjeten gjorde. Bolsjevikerna tog striden till den allryska kongressen där de första dagen lade en motion som manade till att ”omedelbart motsätta sig detta kontrarevolutionära angrepp, annars måste man ärligt ta på sig ansvaret för denna politik”. Denna motion röstades ned.

Offensiven var, för att citera Trotskij, ett ”monstruöst äventyr” och skulle resultera i ett nytt debacle för den ryska armén då 40 000 soldater dog och 20 000 sårades fram till slutet av juli. Utgången bekräftade bolsjevikernas varningar om att den ryska armén, desorganiserad av den kollapsande ekonomin och med dess moral i spillror, var oförmögen till ytterligare krigföring. 170 000 ryska soldater deserterade och lämnade fronten under offensiven.

Presscensur dolde från början den militära katastrofens fulla skala. De förfälskade rapporterna innebar ett visst skydd för regeringen under ”julidagarna” (en massbevapnad demonstration i Petrograd som krävde att sovjeterna skulle ta makten) och dess efterspel, då bolsjevikerna falskt anklagades för att försöka stöta regeringen och våldsamt förföljdes.

Då offensivens kollaps blev ett faktum utnämnde Kerenskij den hårdföre generalen Kornilov till överbefälhavare. Inom loppet av några veckor utförde Kornilov ett genuint försök att stöta regeringen.

Syftet med offensiven var att mobilisera nationalistiskt stöd bakom den provisoriska regeringen och att, än viktigare, ta tillbaka kontrollen över armén, få bukt på dess rebelliska manskap och återställa ”disciplinen” inom den.

Generalerna, som representerade den tsaristiska reaktionen, tryckte på för att upplösa garnisonen i Petrograd och förflyttning av de mest politiserade pro-bolsjevikiska förbanden till fronten. De krävde en revision av ”Order nr 1” som offentliggjordes omedelbart efter februarirevolutionen och innebar att alla militära förband svarade inför sovjeterna snarare än inför regeringen och högsta befälet. Kontrarevolutionens strategi var att försvaga och senare strypa sovjeterna, men detta var omöjligt om inte länken mellan soldater och sovjeterna kunde brytas.

Offensiven följdes av en intensifierad kampanj mot bolsjevikerna och partiets antikrigslinje.

Kapitalistiska media förde en allt mer hänsynslös kampanj för att måla upp bolsjevikerna som instrument för den tyska regeringen, något som upprepades i de socialistiska pro-regeringspartiernas tidningar.

Uppsjön av lögner skulle komma att flöda över efter ”julidagarna” då bolsjevikerna stämplades som ”förrädare” och där särskilt Lenin utmålades som en ”tysk spion”, med ”beviset” att han färdades med tåg via Tyskland för att från sin exil nå Ryssland i april.

Inom några månader skulle ett växande skikt av de ryska kapitalisterna hoppas på att de tyska styrkorna – och ett ryskt militärt nederlag – skulle få ett slut på revolutionen och rädda dem från bolsjevikerna. Bolsjevikernas fasta och principiella motstånd mot kriget och Kerenskijs offensiv, trots en enorm press och förtal, gjorde till sist att soldaterna inom armén överväldigande stödde dem.

För att stoppa kriget var det, som bolsjevikerna förklarade, nödvändigt att fullborda revolutionen och störta kapitalismen i Ryssland och internationellt, med början i en arbetarregering baserad på sovjeterna.

Julidagarna – vändpunkt i revolutionen

Liv Shange Moyo

Offensiv 13/7 2017

Brödkön ringlade sig ofta lång i ett utarmat och krigstrött Ryssland.

Under ”julidagarna” i Ryssland mellan den 3 och 5 juli (den 16-18 juli enligt dagens kalender) 1917 försökte Petrograds arbetare och soldater göra verklighet av bolsjevikparollen ”All makt åt sovjeterna” genom att gå ut i väpnade demonstrationer. Petrograds arbetare insåg att nyckeln till att göra verklighet av allt de hade hoppats på var att ta makten.

Men slutsatserna massorna hade dragit i Petrograd hade ännu inte hunnit förankras runt om i

landet. Och inte heller i Petrograd hade arbetarna och soldaterna ännu till fullo insett vidden av vad som skulle krävas för att ta revolutionen hela vägen. Konfronterad med den insikten stannade den mäktiga julirörelsen upp, och öppnade för de ”kompromissmakare” som dominerade såväl regeringen som sovjeterna att svara med en våldsam kontrarevolutionär hetskampanj, med bolsjevikpartiet som främsta måltavla.

Julidagarna blev en viktig vänd-punkt i revolutionen – de ”socialistiska” ministrarna och sovjetledarna, som arbetarklassen hade ställt sitt förtroende till, avslöjade att de hellre sköt mot arbetarna än mötte deras krav på att fullfölja revolutionen. Från den här punkten rörde sig nu dessa ”kompromissmakare” snabbt mot direkt kontrarevolution – kamp för att krossa revolutionen. Arbetarna, soldaterna och fattigbönderna rörde sig i motsatt riktning – mot bolsjevikerna och mot sovjeternas maktövertagande i oktober.

Hundra år senare presenterar julidagarna oumbärliga lärdomar för bland de viktigaste, och svåraste, avgöranden som kommer att konfrontera också framtida revolutionära rörelser: när är tiden mogen att ersätta den gamla makten med en ny, och hur?

I februari (mars enligt dagens kalender) 1917 hade Petrograds arbetare vunnit över soldaterna och inom loppet av några dagar hade de tillsammans visat sig vara oövervinneliga – tsarens regim föll samman. Men i februari var de ännu inte redo att ersätta den gamla ordningen med sin egen. De skapade visserligen en ny ordning, genom att bilda sina egna, demokratiskt valda råd, sovjeter, på arbetsplatserna, i soldatkasernerna och bostadsområdena.

Sovjeterna var de organ som höll den egentliga makten i samhället. Men de partier som till en början utgjorde majoriteten av de som valdes in i sovjeterna, de socialdemokratiska mensjevikerna och socialistrevolutionära partiet (SR) – de som arbetarna och soldaterna sen tidigare såg som ”revolutionärer”, visade sig under revolutionens gång vara motsatsen. Leo Trotskij, som blev en av revolutionens främsta ledare, beskrev hur dessa ”kompromissmakare” mot sin vilja fick makten ur det revolutionära folkets händer för att sedan ”mot massornas vilja försöka överlämna denna makt till den imperialistiska bourgeoisin” – det vill säga den borgerliga ”provisoriska regering” som bildades efter februarirevolutionen.

I månadsskiftet juni-juli sjöd det av missnöje i Petrograds fabriker, arbetarkvarter och soldatbaracker. Inflationen skenade medan kapitalisterna allt mer systematiskt lade ned fabrik efter fabrik. ”Tillgången på alla livsnödvändigheter var otillräcklig. Priserna steg i takt med inflationen och industrins nedgång. Arbetarna strävade efter kontroll över den administrativa och kommersiella mekanism som i det fördolda avgör deras öden”, skrev Trotskij. De sjunkande reallönerna pressade fram spridda strejker.

Krigsoffensiven som ministersocialisterna hade lanserat ett par veckor tidigare som ett cyniskt utspel (se Offensiv-artikeln om juni ovan) sådde upprorsstämningar bland soldaterna i Petrograd. De höll fast vid att inga regementen skulle skickas till fronten, och sommaren innebar hårdnackade krav på att få återvända till byarna för att bruka jorden. Även vid fronten vägrade soldaterna allt oftare lyda order och offensiven var snabbt på väg mot total upplösning.

Samtidigt som arbetarna och soldaterna drog åt vänster klarnade bilden också för de kontrarevolutionära krafterna – de utländska stormakterna, godsägare, kapitalister, officerare och andra skikt ur eliten. De repade en smula mod och uttryckte allt mer öppet sin önskan om åtgärder mot de ”kriminella element” som hotade ”ordningen”.

En urladdning hängde i luften. Otåligheten spred sig bland arbetarna och än mer bland soldaterna. Det de hoppades på av revolutionen hade inte infunnit sig, och nu verkade regeringen vilja döda hoppet självt. Anarkister fick alltmer gehör för sina idéer om att slutföra revolutionen omedelbart. Kontrarevolutionen försökte utnyttja stämningarna genom

provokatörer som på liknande vis uppmanade till väpnat uppror. Varje strejk eller demonstration i det här läget riskerade att förvandlas till väpnat uppror.

Bolsjevikpartiet försökte hålla tillbaka – att nu försöka störta den provisoriska regeringen skulle innebära en stor fara. Trots att många Petrogradbolsjeviker själva brann av otålighet insåg partiet att medvetenheten i huvudstaden låg långt före det övriga landets. Ute i provinserna dominerades sovjeterna i många fall av gamla eliter som officerare och storbönder. Många hade knappt hört talas om bolsjevikerna och deras program, och hade inte sett regeringen och sovjetledarna för vad de var. Bolsjevikernas perspektiv var att den katastrof som krigsoffensiven var dömd att bli på bred front skulle klargöra att revolutionen inte kunde stanna halvvägs, utan måste vidare mot socialismen. Men offensiven måste få ”uttömma sig själv”.

Innan dess skulle ett väpnat uppror visserligen lätt ha kunnat etablera arbetarnas och soldaternas suveräna makt i Petrograd. Men med bibehållet förtroende bland landets ”tunga reserver” hade kompromissmakarna kunnat krossa den makten, med anklagelsen om att Petrograd och bolsjevikerna var ansvariga för krigsnederlagen som tungt argument. Dörren kunde ha öppnats för den gamla eliten att krossa revolutionen helt. Som Trotskij skrev: ”Det räcker inte med att gripa makten – man måste kunna behålla den också.”

Men bolsjevikernas förmaningar räckte inte för att stoppa en antändning av allt explosivt material som hopades. Den tändande gnistan blev fyra borgerliga ministrars avhopp från den provisoriska regeringen den 2 juli.

Dagen därpå beslöt Första kulspruteregementet att komma ut i en väpnad demonstration; ett beslut som krävde att massan av soldater avsatte sin kommitté och valde en ny ”provisorisk revolutionär kommitté”. Kulspruteskyttarna valde delegater som for runt till andra regementen och fabriker och sökte stöd. Uppslutningen blev massiv. Soldaterna rustade sig till tändarna, arbetarna lämnade fabrikena.

Arbetarna och soldaterna hade erfarit hur det i varje skede varit deras egen kraft som underifrån hade knuffat revolutionen framåt – partierna, inklusive bolsjevikerna, hade släpat efter när det gällde. Sovjetens vacklande ledning behövde uppenbarligen en kraftig knuff framåt, och kanske behövde även bolsjevikerna en injektion beslutsamhet?

Där bolsjevikerna var bäst förankrade verkar debatterna ha blivit mest segdragna, men för-gäves – vid sjutiden stod alla fabriker stilla. Arbetarnas röda garden ställde upp med soldaterna. Den väldiga massan – nära en halv miljon människor – började röra på sig. Först mot bolsjevikernas högkvarter, sen vidare mot Tauriska palatset där sovjeternas exekutivkommitté höll till.

Bolsjevikerna i arbetardistriktet, Viborg, hade redan insett att ”Vi kan inte lämna arbetarna i sticket. Vi måste gå med dem.” Men när de första regementena nådde bolsjevikhögkvarteret vid åttatiden på kvällen möttes de först av talare som framhärskade i att försöka få dem att vända om. Ställda inför demonstrationens ”mäktiga faktum” antog partiet då en ny linje: ”Slut på alla fruktlösa försök att hålla massorna tillbaka” och istället ”Vädja till arbetarna och soldaterna att helt fredligt gå till Tauriska palatset, välja delegater och via dessa förelägga exekutivkommittén sina krav”.

Kraven var ”Ned med de kapitalistiska ministrarna”, ”All makt åt sovjeterna”, ”Ned med kriget”, liksom beslagtalande av borgarpressens tryckerier, förstatligande av jorden och statskontroll över produktionen. När demonstrationen tågade på den högborgerliga paradgatan Nevskij besköts den av bland annat officerare och studenter.

Början av demonstrationen kom fram till Tauriska palatset vid halv elva, samtidigt som dess

sista block just började tåga. Efter tal från sovjetens ledare valdes delegater och släpptes in. Men exekutivkommittén mötte dem med fientlighet. Mensjevik- och SR-ledarna höll debatten igång till fem på morgononen medan de febrilt sökte efter ”pålitliga” trupper för att slå ned demonstrationen i blod. Demonstrationen drog sig tillbaka med insikten om att ännu hårdare tryck skulle behövas under den andra demonstrationsdag som tog vid.

Den 4 juli var demonstrationen ännu större, och nu gick inte längre soldaterna, utan arbetarna i första ledet. Bolsjevikerna hade nu klargjort sitt stöd till en ”fredlig och organiserad demonstration”.

Återigen belägrades Tauriska palatset av hundratusentals arbetare och soldater. Men exekutivkommitténs majoritet, som hade valts av arbetarna och soldaterna, tänkte inte bli påtvingade krav av sina väljare. Demonstranternas krav betydde att bryta med kriget och de imperialistiska stormakterna, att bryta med de ryska kapitalisterna och godsägarna – att slå in på den socialistiska revolutionens väg, vilket inte fanns med på kartan för representanter för ”den ansvarsfulla demokratin”.

Den fruktlösa diskussionen med exekutivkommittén blev rörelsens antiklimax. Massornas vilja till förändring var intensiv, men de saknade en egentlig plan för hur den skulle uppnås. Den institution de ställde sina krav och sitt hopp till sköt mot dem. Insikten berövade arbetarna och soldaterna ”den klara uppfattningen om sitt mål”, berättar Trotskij. ”Problemet med ’makt åt sovjeterna’ var betydligt mer komplicerat än det hade förefallit.”

De stora demonstrationerna under julidagarna visade massornas enorma styrka.

Nu antog bolsjevikernas centralkommitté en appell med uppmaning att avsluta demonstrationen, och den här gången var de i takt med massrörelsen. Demonstranterna drog sig under kvällen tillbaka till förstäderna.

Arbetarna och soldaterna hade gått ut för att få sovjetsystemet att ta sin plats som suverän makt. Men det verkliga hindret visade sig vara sovjetsystemets egna ledare. När arbetarna och soldaterna ställde sig ansikte mot ansikte med ledarna och gjorde klart vilket uppdrag de ville ha uträttat blottades gapet mellan de båda. Ställda inför kravet att bryta med kapitalismen ryggade kompromissmakarna inte bara från revolutionen, utan också från den reformistiska

socialism och demokrati de hade bekant sig till – så isolerade var de från arbetarklassen och dess förhoppningar.

Ledarnas ”plötsliga förflyttning till den borgerliga kontrarevolutionens sida” chockade arbetarna. Tydligt skulle de behöva stöta inte bara tsarismen och kapitalismen, utan också de som de hittills hade sett som sina representanter. Det var de inte redo för än. Vad skulle de ersättas med? Beredskapen för vad det verkligen skulle kräva att säkra segern behövde hårdas ännu en period. Rörelsen stannade av och skingrades. Först när deras belägring hävts, kom ”lojala” trupper till slut till Tauriska palatsets undsättning. De hade ruskats fram ur Petrograds fåtal ”neutrala” medelst lögnen om att Lenin var en tysk spion. Det blev startskottet för en månads förföljelser av bolsjevikerna.

Inom loppet av timmar natten mellan den 4 och 5 juli skedde en total förändring av läget. Fabrikerna förblev stängda, men arbetarna och soldaterna var på defensiven. Klockan sex på morgonen slog ett officerargång sönder Pravdas (bolsjevikernas tidning) redaktion och tryckeri. Den verkliga klappjakten tog vid först mot kvällen den 5 juli, då trupperna från fronten till slut anlände – i tron om att de skulle försvara Petrograd mot ett tyskfinsierat kontrarevolutionärt kuppförsök av bolsjevikerna.

Samtidigt besannades bolsjevikernas perspektiv på krigsfronten – den 6 juli led offensiven ett avgörande nederlag, vilket skyldes på bolsjevikerna.

De följande veckornas förtalskampanj slog hårt mot bolsjevikerna. Lenin, partiets ledare, lyckades hålla sig gömd, medan flera andra ledande bolsjevikar fängslades. De upproriska soldaterna splittrades upp och skickades till skyttegravarna eller fängslades. Pogromer bröt ut. Julidagarna innebar att styrkebalansen skiftade skarpt åt höger – men bara för en tid. De triumferande mensjevik- och SR-ledarna drev på hetsjakten, samtidigt som de försökte hålla tillbaka de värsta högerkrafterna. Men för den härskande klassen hamrade julidagarna hem att det var dags att överge flörtandet med revolution och demokrati – arbetarnas makt måste krossas en gång för alla. Hetsen mot bolsjevikerna var bara början, hela sovjetsystemet och alla andra demokratiyttringar måste bort. Ett försök till militärkupp skulle bli deras nästa drag. Men i processen vann också arbetarna och soldaterna avgörande lärdomar.

Arbetarna och soldaterna testade sin styrka under julidagarna, och bevisade igen att den var oövervinnelig – och samtidigt helt verkningslös utan ett klart och konkret program. Massornas tryck hade också för första gången placerat bolsjevikpartiet i rörelsens direkta ledning, och bolsjevikerna bestod testet. Trots att de tillfälligt trycktes tillbaka registrerades det hur de hade varnat för att agera i förtid och hur de stått stadigt på arbetarnas sida. Julidagarna drog upp linjerna inför uppgörelsen med kapitalismen i oktober – då tillräcklig förankring och beredskap för att både gripa och behålla makten ha-de härdats fram, inte minst under de kontrarevolutionära piskrapp som följde på juli.

Hundra år senare understryker julidagarna vikten av noggranna taktiska överväganden, bred förankring och tydlig strategi. I all kamp, även under till exempel strejker, utvecklas medvetenheten om vad som bör göras i olika takt bland olika skikt. De i främsta ledet blir ofta otåliga och riskerar att isolera sig från andra som ännu inte hunnit dra samma slutsatser. Ett revolutionärt parti måste nå fram till bägge grupperna och hjälpa dem att ta sig igenom de erfarenheter som krävs för att landa i en enad, revolutionär lösning. För det krävs det att man likt bolsjevikerna ”står på massornas grund”, inte vid sidan av.

Lästips – mer om utvecklingen under juni-augusti 1917

Isaac Deutscher: [Den väpnade profeten](#) (kapitel 9)

E H Carr: [Ryska revolutionen, del 1](#) (kapitel 4)

Leo Trotskij: [Ryska revolutionens historia del 1](#) (kapitel 14-23) och [Ryska revolutionens historia del 2](#) (kapitel 1-5)

[Ryska revolutionens historia](#), sammanställd av en sovjetisk redaktionskommitté 1928 (kapitel IV-V).

Tidsdokument:

[Bolsjevikerna och den ryska revolutionen](#) (dokument i urval, sid 80-94)

[Den proletära revolutionen i Ryssland av N Lenin och Leo Trotskij](#), klassisk dokument-samling, sammanställd och kommenterad av den amerikanske kommunisten Louis C. Fraina (Del 3 och Del 4).